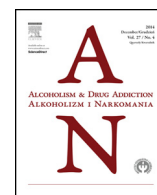

Dostępne online www.sciencedirect.com**ScienceDirect**journal homepage: www.elsevier.com/locate/alkona

Komunikat z badań/Report from research

Dzieci rodziców z zaburzeniami psychicznymi i behawioralnymi związanymi z używaniem alkoholu. Komunikat z ogólnopolskich badań „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej – EZOP Polska”

Children from families affected by mental and behavioural disorders associated with alcohol consumption. Statement from the national study “Epidemiology of mental disorders and access to mental health care – EZOP Poland”

Łukasz Wieczorek^{1,*}, Jacek Wciórka¹, Jakub Stokwiszewski², Bogdan Wojtyniak², Andrzej Kiejna³, Tomasz Adamowski³, Jacek Moskalewicz¹

¹ Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa, Polska² Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa, Polska³ Katedra Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego, Wrocław, Polska

INFORMACJE O ARTYKULE

Historia artykułu:

Otrzymano: 27.05.2015

Zaakceptowano: 10.06.2015

Dostępne online: 21.08.2015

Keywords:

Alcohol

Mental health

Children

A B S T R A C T

The EZOP Poland study was the first national survey in the country using methodology elaborated and tested in the World Mental Health Survey Initiative (WMH) enabling planning and implementation national epidemiological research on mental health and disorders associated with alcohol and other psychoactive substances. This paper aims to present an estimate of the number of children below 18 years of age whose parent suffered from mental and behavioural disorders due to alcohol use. Results of the study show that over 900 thousand children and young people under 18 have a parent with alcohol related disorders, which constitutes almost 13% of children of this age group. This

* Adres do korespondencji: Zakład Badań nad Alkoholizmem i Toksykomaniami, Instytut Psychiatrii i Neurologii, ul. Sobieskiego 9, 02-957 Warszawa, Polska. Tel.: +48 22 4582 779.

Adres email: lwieczorek@ipin.edu.pl (Ł. Wieczorek).

Peer review under responsibility of Institute of Psychiatry and Neurology.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.alkona.2015.06.004>

0867-4361/© 2015 Institute of Psychiatry and Neurology. Production and hosting by Elsevier Sp. z o.o. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Epidemiological research
Poland

percentage varies between 11% in the group of children under 4 years of age and nearly 15% in the group aged 13–17.

© 2015 Institute of Psychiatry and Neurology. Production and hosting by Elsevier Sp. z o.o. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

S T R E S Z C Z E N I E

Słowa kluczowe:

alkohol
zdrowie psychiczne
dzieci
badanie epidemiologiczne
Polska

Badanie EZOP Polska było pierwszym ogólnopolskim badaniem z wykorzystaniem metodologii, wypracowanej i przetestowanej w ramach *World Mental Health Survey Initiative* (WMH), umożliwiającej planowanie i realizację w poszczególnych krajach badań epidemiologicznych w zakresie zdrowia psychicznego i zaburzeń związanych z alkoholem oraz innymi substancjami psychoaktywnymi. Celem tego artykułu jest oszacowanie liczby dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców miało zaburzenia psychiczne lub behawioralne związane z używaniem alkoholu. Wyniki badań pokazują, że ponad dziewięćset tysięcy dzieci poniżej 18. roku życia ma rodziców z problemami wynikającymi z picia, co stanowi prawie 13% osób w tym przedziale wiekowym. Odsetek ten waha się od 11% wśród dzieci do 4. roku życia do blisko 15% w grupie dzieci w wieku 13–17 lat.

© 2015 Institute of Psychiatry and Neurology. Production and hosting by Elsevier Sp. z o.o. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Pytanie o liczbę dzieci żyjących w rodzinach z problemem alkoholowym pojawia się w debatach publicznych, a doświadczenia tych dzieci należą do najbardziej dramatycznych i przemawiających do wyobraźni. Dotychczasowe oszacowania są jednak nieprecyzyjne, rzadko odkrywana jest metodologia szacowania, a wyniki różnią się znacznie w zależności od przyjętych założeń. Dobrym przykładem problemów metodologicznych są komunikaty Eurocare (*European Alcohol Policy Alliance*) – największej europejskiej organizacji pozarządowej, której celem jest rozwój polityki alkoholowej uwzględniającej interesy zdrowia publicznego. W krajach Unii Europejskiej pierwszą próbę oszacowania liczby dzieci wychowujących się w rodzinach, w których przynajmniej jedno z rodziców nadużywało alkoholu, przedstawiło Eurocare w raporcie z lat dziewięćdziesiątych dla Komisji Europejskiej [1]. Autorzy raportu wykorzystali oszacowania z Finlandii dokonane na podstawie liczby dzieci doświadczających szkód wynikających z picia alkoholu przez rodziców oraz z Danii dane na temat – związanych z piciem – hospitalizacji jednego z rodziców. Według metodologii przyjętej w Finlandii, odsetek dzieci do 15. roku

życia w rodzinach, w których picie ma charakter problemowy, wynosił 15%, według założeń badań duńskich – 7%. W raporcie Eurocare, odsetki z obu badań zastosowano dla oszacowania liczby dzieci w rodzinach „alkoholowych” w pozostałych krajach Unii Europejskiej.

Jak widać z tabeli I, szacowana liczba dzieci w Unii Europejskiej, których przynajmniej jedno z rodziców nadużywało alkoholu, wahała się w końcu lat dziewięćdziesiątych od 4,5 do prawie 8 milionów. Oszacowanie to zostało skorygowane w komunikacie European Child Safety Alliance (Eurosafte) z 2007 roku *Harm done by alcohol to children* [2], z którego wynika, że ponad 7 milionów dzieci w 27 krajach Unii Europejskiej żyje w rodzinach, w których występuje problem nadużywania alkoholu. Niestety, wspomniany komunikat Eurosafte nie podaje szczegółów zastosowanej metodologii szacowania.

W Polsce, według szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA), około 1,5 miliona dzieci żyje w rodzinach alkoholików [3]. Podobnie jak w ostatnim komunikacie Eurosafte, nie podano, w jaki sposób oszacowano tę wartość. Nie podano również definicji „dziecka”, czy jest nim osoba

Tabela I

Liczba dzieci, których rodzice piją w sposób problemowy

Table I

Number of children whose parents use alcohol in a harmful manner

Kraj <i>Country</i>	Oszacowanie na podstawie danych z Danii <i>Estimation based on data from Denmark</i>	Oszacowanie na podstawie danych z Finlandii <i>Estimation based on data from Finland</i>
Austria <i>Austria</i>	101 500	174 000
Belgia <i>Belgium</i>	128 100	219 600
Dania <i>Denmark</i>	66 500	114 000
Finlandia <i>Finland</i>	67 900	116 400
Francja <i>France</i>	774 900	1 328 400
Grecja <i>Greece</i>	124 600	213 600
Hiszpania <i>Spain</i>	439 600	753 600
Holandia <i>Netherlands</i>	195 300	334 800
Irlandia <i>Ireland</i>	61 000	104 600
Luksemburg <i>Luxembourg</i>	5 000	8 600
Niemcy <i>Germany</i>	917 000	1 572 000
Norwegia <i>Norway</i>	61 000	104 000
Portugalia <i>Portugal</i>	125 300	214 800
Szwecja <i>Sweden</i>	117 600	201 600
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	780 500	1 338 000
Włochy <i>Italy</i>	602 000	1 032 000
Ogółem dla UE 15 oraz Norwegii <i>Total for EU 15 and Norway</i>	4 567 800	7 830 000

Źródło/Source: Alcohol problems in the family 1998

poniżej 18. roku życia, czy, jak wynika z danych Eurocare, osoba poniżej 15. roku życia.

Badanie „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej – EZOP Polska” było pierwszym w kraju badaniem z wykorzystaniem metodologii wypracowanej i przetestowanej w ramach *World Mental Health Survey Initiative* (WMH) umożliwiającej planowanie i realizację w krajach europejskich narodowych badań epidemiologicznych w zakresie zdrowia psychicznego i zaburzeń związanych z alkoholem oraz innymi substancjami psychoaktywnymi. Przeprowadziło je konsorcjum trzech instytucji naukowych w składzie:

Instytut Psychiatrii i Neurologii, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny oraz Katedra i Klinika Psychiatrii Akademii Medycznej we Wrocławiu. Wśród celów poznawczych badania znalazło się oszacowanie rozpowszechnienia wybranych zaburzeń psychicznych w dorosłej populacji [4].

Realizacja badań obwarowana była restrykcyjnymi wymogami dotyczącymi adaptacji kwestionariusza badawczego, doboru próby, procedur prowadzonych badań terenowych oraz analizy wyników. Dotychczas w Polsce nie prowadzono badań epidemiologicznych nad rozpowszechnieniem zaburzeń psychicznych z użyciem tak wymagających procedur

i nowoczesnych narzędzi diagnostycznych. Złożony Międzynarodowy Kwestionariusz Diagnostyczny (CIDI; *Composite International Diagnostic Interview*), opracowany na podstawie kryteriów diagnostycznych ICD-10 i DSM-IV, jest narzędziem wystandaryzowanym i składa się w większości z pytań zamkniętych. Kwestionariusz został stworzony do badania dużych populacji i porównań międzykulturowych, może także służyć do celów klinicznych. Wykorzystanie metodologii wypracowanej przez WMH pozwala na porównanie otrzymanych wyników badań na poziomie międzynarodowym [5].

Badanie realizowano na terenie całego kraju. Rozkład wieku i płci w populacji objętej badaniem był podobny do tego w populacji generalnej. W sumie przeprowadzono 10 082 wywiady (w tym 5199 z kobietami) wśród osób w wieku 18–64 lat [4].

Kwestionariusz CIDI składa się z 32 sekcji. Jedną z nich dotyczy używania alkoholu i problemów z tym związanych. Respondenci są pytani o częstotliwość i ilość wypijanego alkoholu, konsekwencje picia oraz moment ich pojawienia się. Rozróżniono

nadużywanie alkoholu oraz uzależnienie od alkoholu. Wyniki badań pokazują, że 11,9% Polaków (3,07 mln CI 95%, 2,81–3,32 mln) w wieku 18–64 lat nadużywa alkoholu, natomiast do kategorii osób uzależnionych zalicza się 2,4% (616 tys.) [4]. Trzeba podkreślić, że wszystkie osoby uzależnione spełniały również kryteria nadużywania alkoholu, tzn. można było postawić im diagnozę F10 – zaburzenia psychiczne i behawioralne związane z używaniem alkoholu.

Dane zebrane w ramach sekcji Demografia i Dzieci pozwalają na oszacowanie liczby dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców miało te zaburzenia. Wynika z nich, że 934 tysiące dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat (CI 95%, 739–1129 tys.) ma rodziców z problemami wynikającymi z picia, co stanowi niecałe 13% dzieci i młodzieży poniżej 18. roku życia. Odsetek ten waha się od 11% wśród dzieci do 4. roku życia do blisko 15% w grupie nastolatków w wieku 13–17 lat (Tabela II).

Przytoczone badanie EZOP – Polska pokazuje duże zróżnicowanie w oszacowaniu liczby dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców ma zaburzenia

Tabela II

Dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców ma zaburzenia psychiczne i behawioralne związane z używaniem alkoholu

Table II

Children with at least one parent with alcohol related mental and behavioural disorders

Wiek dziecka <i>Age</i>	Liczba dzieci w Polsce według GUS <i>Number of children in Poland according to the Central Statistical Office in Poland</i>	Liczba dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców ma związane z alkoholem zaburzenia psychiczne i behawioralne <i>Number of children with at least one parent with alcohol related mental and behavioural disorders</i>			Odsetek dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców ma związane z alkoholem zaburzenia psychiczne i behawioralne <i>Percentage of children with at least one parent with alcohol related mental and behavioural disorders</i>		
		Liczba dzieci <i>Number of children</i>	Przedział ufności CI95% <i>Confidence Interval CI95%</i>		Odsetek <i>Percentage</i>	Przedział ufności CI95% <i>Confidence Interval CI95%</i>	
			Dolna granica <i>Lower confidence bound</i>	Górna granica <i>Upper confidence bound</i>		Dolna granica <i>Lower confidence bound</i>	Górna granica <i>Upper confidence bound</i>
Do 4. rż. <i>Under 4 years old</i>	2 046 740	223 416	160 575	286 257	10,9	7,8	14,0
5–12 lat <i>5–12 years old</i>	2 974 884	369 856	277 162	462 550	12,4	9,3	15,5
13–17 lat <i>13–17 years old</i>	2 269 701	340 787	242 055	439 520	15,0	10,6	19,3
Razem <i>Total</i>	7 291 325	934 060	738 662	1129 457	12,8	10,1	15,5

psychiczne i behawioralne związane z używaniem alkoholu. Wynika ono ze stosowania różnych metod szacowania parametrów wyjściowych. Badanie EZOP pozwoliło zweryfikować dotychczasowe doniesienia odnoszące się do oszacowań w Polsce. Wynika z nich, że ponad 930 tys. dzieci ma rodziców cierpiących na te zaburzenia. Jest to prawie 600 tys. dzieci mniej niż dotychczas szacowano. Badanie EZOP pozwoliło również na oszacowanie wartości dla poszczególnych grup wiekowych, co znacznie poszerza posiadaną dotychczas wiedzę, a wykorzystanie kwestionariusza CIDI daje możliwość porównania uzyskanych danych na poziomie międzynarodowym.

Wkład pracy autorów/ Authors' contributions

Według kolejności/ According to order.

Nie występują zjawiska *ghostwriting* i *guest authorship*/ No ghostwriting and guest authorship declared.

Konflikt interesów/ Conflict of interest

Nie występuje/ None declared.

Finansowanie/ Financial support

Projekt EZOP uzyskał wsparcie Islandii, Liechtensteinu i Norwegii poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Projekt był również współfinansowany przez Ministerstwo Zdrowia.

EZOP project was supported by Iceland, Liechtenstein and Norway through funding from the EEA Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism. EZOP project was co-financed by the Ministry of Health.

Etyka/Ethics

Treści przedstawione w artykule są zgodne z zasadami Deklaracji Helsińskiej odnoszącymi się do badań z udziałem ludzi, dyrektywami EU dotyczącymi ochrony zwierząt używanych do celów naukowych, ujednoliconymi wymaganiami dla czasopism biomedycznych oraz z zasadami etycznymi określonymi w Porozumieniu z Farmington w 1997 roku.

The work described in this article has been carried out in accordance with the Code of Ethics of the World Medical Association (Declaration of Helsinki) on medical research involving human subjects; EU Directive (210/63/EU) on protection of animals use of scientific purposes; Uniform Requirements for manuscripts submitted to biomedical journals; the ethical principles defined in the Farmington Consensus of 1997.

Piśmiennictwo/References

- [1] *Alcohol problems in the family. A report to the European Union*. England: Eurocare; 1998.
- [2] Komunikat Eurosafe (2007) *Harm done by alcohol to children fact sheet 2007-04-24*, stan na dzień 9.03.2015. <http://www.eurosafe.eu.com/csi/eurosafe2006.nsf/wwwVwContent/39FC7BA0209F682AC12574730039110B?opendocument&context=C2CFA185A44B2DB9C12571860030FF1B>.
- [3] PARPA, Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych. Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików (dane szacunkowe). 2008, available at 10.03.2015 <http://www.parpa.pl/index.php/analizy-badania-raporty/statystyki>.
- [4] W: Moskalewicz J, Kiejna A, Wojtyński B, Red. *Kondycja Psychiczna Mieszkańców Polski. Raport z badań „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej – EZOP Polska”*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii; 2012.
- [5] Kiejna A, Piotrowski P, Adamowski T, Moskalewicz J, Wciórka J, Stokwiszewski J, et al. Rozpowszechnienie wybranych zaburzeń psychicznych w populacji dorosłych Polaków z odniesieniem do płci i struktury wieku – badanie EZOP Polska. *Psychiatr Pol* 2015;49(1):15–27.